

Poniatowa – Obóz pracy w Poniatowej

Historia

Poniatowa to niewielka miejscowość niedaleko Lublina. We wrześniu 1941 r. Wehrmacht założył tam na terenie dawnej fabryki urządzeń tele- i radiotechnicznych obóz jeniecki. W październiku oraz grudniu 1941 r. w obozie osadzono **24 tys. radzieckich jeńców wojennych, z których do wiosny następnego roku przeżyło jedynie 2 tys.** Reszta zmarła w skutek złych warunków bytowych, głodu oraz pracy ponad siły lub została zamordowana. Pozostali przy życiu jeńcy radzieccy zostali deportowani do innych obozów lub przeszli na usługi SS.

Jesienią 1942 r. fabryka została przekazana pod zarząd SS. Teren obozu poszerzono. Odtąd Poniatowa zaczęła pełnić funkcję obozu pracy przymusowej dla Żydów. Pierwszy transport Żydów z getta w Opolu Lubelskim trafił do obozu w październiku 1942 r. Wśród nich byli również obywatele słowaccy oraz austriaccy. Po powstaniu w getcie warszawskim z kwietnia 1943 r., do obozu pracy w Poniatowej przywieziono 8-10 tys. Żydów z Warszawy. Do Poniatowej deportowano przede wszystkim młodych ludzi zdolnych do pracy, osadzano tam jednak również całe rodziny z dziećmi. Do obozu trafiła też pewna grupa notabli z getta warszawskiego, w tym członków Judenratu, którzy przez pewien czas mogli liczyć na lepsze traktowanie. **Tysiące więźniów** zmarło na skutek głodu, pracy ponad siły, złych warunków egzystencji oraz w egzekucjach.

Osadzeni w Poniatowej ludzie zatrudniani byli do pracy w zakładach produkcyjnych na terenie obozu oraz poza nim. W trakcie ostatecznej likwidacji getta warszawskiego, wiosną 1943 r. do Poniatowej przeniesiono warsztaty krawieckie i inne, będące własnością niemieckiego przedsiębiorcy Waltera Többensa. Załoga obozu składała się z 40 SS-manów oraz kolaborantów innych narodowości, wśród których byli również dawni radzieccy jeńcy wojenni. W Poniatowej działała Żydowska Organizacja Bojowa. Utrzymywała ona kontakty z żydowskim ruchem oporu w Warszawie oraz ze związaną z Polskim Państwem Podziemnym, Radą Pomocy Żydów, tzw. „Żegotą”. Do obozu szmuglowano pieniądze, lekarstwa oraz broń, organizowano ucieczki więźniów.

Obóz został zlikwidowany 4 listopada 1943 r. Tego dnia jednostki SS dokonały egzekucji ok. **15 tys. więźniów obozu**. Rzeź ta stanowiła część szerszej akcji o kryptonimie „Erntefest” [„Dożynki”], w ramach której zgładzono również ocalałych dotychczas żydowskich więźniów obozów na *Majdanku* oraz w *Trawnikach*. Jedynie kilku osobom udało się zbiec.

Zofia Wóycicka i Artur Podgórski

Pamięć

Po wojnie na terenie obozu ponownie urządzono fabrykę. Po 1989 r. zakład upadł. Dzisiaj znajduje się tam siedziba kilku drobnych przedsiębiorstw. W Poniatowej powstało pięć pomników i tablic pamiątkowych upamiętniających ofiary II wojny światowej, z tego trzy poświęcone ofiarom obozu jenieckiego oraz obozu pracy: przed budynkiem administracyjnym fabryki znajduje się tablica upamiętniająca ofiary nazizmu zgładzone w Poniatowej w latach 1941-1944; na terenie fabryki, w południowo-wschodnim narożniku ustawiono obelisk ku pamięci zamordowanych przez nazistów na terenie Zakładów EDA jeńców radzieckich; przy zbiegu ulic Modrzewiowej i Nałęczowskiej stoi pomnik ku czci ofiar „międzynarodowego obozu” w Poniatowej zamordowanych w latach 1941-1944.

Niestety na żadnym z pomników ani tablic nie wspomniano, że ofiarami działającego tu w latach 1942-1943 obozu pracy byli Żydzi. 4 listopada 2004 r., w rocznicę przeprowadzenia akcji „Erntefest”, w Poniatowej odbyła się pierwsza od czasów wojny ceremonia upamiętniająca ofiary obozu pracy. Uczestniczyli w niej m.in. ambasador Izraela, naczelny rabin Warszawy i Łodzi, wojewoda lubelski oraz wiele innych osób.

Zofia Wóycicka i Artur Podgórski

Informacje praktyczne

Poniatowa – Obóz pracy w Poniatowej

Planując wyjazd do Poniatowej warto również skontaktować się z Arturem Podgórskim, który od wielu lat zajmuje się historią obu obozów oraz stara się o ich odpowiednie upamiętnienie (e-mail: artur32@wp.pl)

Warto również polecić strony internetowe www.deathcamps.org oraz www.zchor.org/poniatowa/poniatowa.htm (na tej drugiej znaleźć można informacje i świadectwa dotyczące obozu, jak również korespondencję prowadzoną z władzami gminy na temat upamiętnienia żydowskich ofiar obozu w Poniatowej).

Dojazd: Poniatowa leży przy drodze 832. Można do niej dojechać autobusem z Lublina, a również z Kazimierza Dolnego z Puław oraz z Nałęczowa. Oficjalna strona gminy Poniatowa: www.um.poniatowa.pl/.

Poniatowa, Polen